

SOME FACTORS AFFECTING THE TEACHING OF READING COMPREHENSION OF LITERARY TEXTS WITH A COMPETENCY DEVELOPMENT FOCUS FOR HIGH SCHOOL STUDENTS

Pham Van Tinh*¹, Huynh Thanh Hai²

* Corresponding author
Email: pvtinh@dtu.edu.vn

¹ DongThap University
783 Pham Huu Lau, Cao Lanh,
Dong Thap, Vietnam

² Email: thanhhai151207@gmail.com
Phan Ngoc Hien High School
33 Xo Viet Nghe Tinh, Ninh Kieu,
Can Tho, Vietnam

Received: 23/7/2024
Revised: 29/8/2024
Accepted: 15/10/2024
Published: 25/11/2024

Abstract: The research surveyed 136 teachers via Google Forms and conducted in-depth interviews with 08 teachers who teach Literature under the 2018 Program in the Mekong Delta region on four essential factors affecting teaching reading comprehension of literary texts with a competency development for high school students: 1) Teacher; 2) Student; 3) Text (reading text) and 4) Conditions for organizing teaching. Results indicate that a majority of teachers assess all these factors as having significant or very significant impact on students. Based on the findings, four recommended solutions are proposed to enhance the effectiveness of teaching of reading comprehension for students, meet the goals as well as the requirements of the 2018 General Education Program.

Keywords: Factors affecting, teaching reading comprehension, literary texts, competency development.

MỘT SỐ YẾU TỐ ẢNH HƯỞNG ĐẾN VIỆC DẠY HỌC ĐỌC HIỂU VĂN BẢN VĂN HỌC THEO ĐỊNH HƯỚNG PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC CHO HỌC SINH Ở TRƯỜNG TRUNG HỌC PHỔ THÔNG

Phạm Văn Tinh*¹, Huỳnh Thanh Hải²

* Tác giả liên hệ
Email: pvtinh@dtu.edu.vn

¹ Trường Đại học Đồng Tháp
783 Phạm Hữu Lầu, Cao Lãnh,
Đồng Tháp, Việt Nam

² Email: thanhhai151207@gmail.com
Trường Trung học phổ thông Phan Ngọc Hiến
33 Xô Viết Nghệ Tĩnh, Ninh Kiều,
Cần Thơ, Việt Nam

Nhận bài: 23/7/2024
Chỉnh sửa xong: 29/8/2024
Chấp nhận đăng: 15/10/2024
Xuất bản: 25/11/2024

Tóm tắt: Nghiên cứu tiến hành khảo sát 136 giáo viên qua Google Forms và phỏng vấn sâu 08 giáo viên đang tham gia giảng dạy theo chương trình môn Ngữ văn 2018 ở khu vực Đồng bằng Sông Cửu Long về thực trạng bốn yếu tố chính ảnh hưởng đến việc dạy học đọc hiểu văn bản văn học theo định hướng phát triển năng lực cho học sinh ở trường trung học phổ thông, gồm: 1) Giáo viên; 2) Học sinh; 3) Ngữ liệu (văn bản đọc); 4) Điều kiện tổ chức dạy học. Kết quả cho thấy, tất cả yếu tố này đều được đa số giáo viên đánh giá có ảnh hưởng nhiều hoặc rất nhiều. Từ kết quả nghiên cứu thực trạng, bốn giải pháp kiến nghị được đề xuất để góp phần nâng cao hiệu quả của việc dạy học đọc hiểu văn bản văn học cho học sinh, đáp ứng mục tiêu cũng như yêu cầu của Chương trình Giáo dục phổ thông 2018.

Từ khóa: Yếu tố ảnh hưởng, dạy học đọc hiểu, văn bản văn học, phát triển năng lực.

1. Đặt vấn đề

Theo lộ trình đổi mới Chương trình Giáo dục phổ thông môn Ngữ văn ở cấp Trung học phổ thông năm học 2023 - 2024 là năm thứ hai thực hiện giảng dạy theo sách giáo khoa mới [1]. Nhìn nhận một cách khách quan, bên cạnh những mặt tích cực thì trên con đường triển khai, đổi mới chương trình giáo dục cũng bị chi phối, ảnh hưởng bởi nhiều yếu tố khác nhau. Thực tiễn dạy học môn Ngữ văn (Chương trình 2018) cho thấy, việc dạy học đọc hiểu

văn bản văn học theo định hướng phát triển năng lực học sinh ở trường trung học phổ thông đã và đang gặp phải một số khó khăn, thách thức, tạo nên những tác động không tích cực đến hiệu quả cũng như chất lượng dạy học. Từ những nghiên cứu lí thuyết về dạy học đọc hiểu văn bản văn học được công bố bởi Nguyễn Thanh Hùng (2002), Phạm Thị Thu Hương (2012), Phan Trọng Luận (2014), Nguyễn Thị Hồng Nam (2016), Đỗ Ngọc Thống (2019) và thực tiễn dạy học môn Ngữ văn, có bốn yếu tố chính ảnh hưởng

đến việc dạy học đọc hiểu văn bản văn học theo định hướng phát triển năng lực học sinh ở trường trung học phổ thông, gồm: Giáo viên; Học sinh; Ngữ liệu (văn bản đọc) và Điều kiện tổ chức dạy học [2], [3], [4], [5], [6]. Nghiên cứu này tập trung vào trình bày thực trạng các yếu tố ảnh hưởng đến việc dạy học đọc hiểu văn bản văn học theo định hướng phát triển năng lực học sinh ở trường trung học phổ thông dựa trên các dữ liệu thu thập được từ việc khảo sát các giáo viên đang tham gia giảng dạy Chương trình Ngữ văn 2018, đề xuất một số giải pháp kiến nghị góp phần nâng cao hiệu quả dạy học đọc hiểu văn bản văn học cho học sinh, đáp ứng mục tiêu Chương trình Giáo dục phổ thông môn Ngữ văn 2018.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Một số khái niệm liên quan

Đọc hiểu là “Toàn bộ quá trình gồm: Tiếp xúc trực tiếp (gồm quá trình cảm thụ kí hiệu vật chất và nhận ra những ý nghĩa của kí hiệu đó) với văn bản; nhận thức tư duy (tiếp nhận và phân tích lí giải ý nghĩa của văn bản, phát hiện ra ý nghĩa không có sẵn giữa các dòng văn, đọc những biểu tượng, ẩn ý của văn bản và diễn đạt lại bằng lời của người đọc, kiến tạo ý nghĩa với văn bản); phản hồi, sử dụng với văn bản (sự thay đổi nhận thức, tư tưởng, tình cảm của người đọc, tìm ra ý nghĩa lịch sử, giá trị tư tưởng của văn bản)” [7].

Văn bản văn học được hiểu là “Những văn bản nghệ thuật ngôn từ, ở đó ngôn ngữ được sử dụng một cách nghệ thuật, giàu tính thẩm mỹ, tính hình tượng, tính biểu cảm, tính đa nghĩa, tính sáng tạo, thể hiện phong cách nghệ thuật của người viết” [6]. Theo cách hiểu này, trong Chương trình Ngữ văn 2018 có bốn kiểu văn bản văn học lớn gồm: Truyện, Thơ, Kịch (Kịch bản văn học) và Kí.

Trong phạm vi bài viết, *yếu tố ảnh hưởng đến việc dạy học đọc hiểu văn bản văn học* có khả năng gây ra những tác động tiêu cực đến hoạt động dạy học đọc hiểu văn bản văn học theo định hướng phát triển năng lực học sinh, từ đó ảnh hưởng đến mục tiêu cuối cùng của việc dạy học đọc hiểu văn bản theo tinh thần của Chương trình Giáo dục phổ thông môn Ngữ văn 2018.

2.2. Thực trạng một số yếu tố ảnh hưởng đến việc dạy học đọc hiểu văn bản văn học theo định hướng phát triển năng lực học sinh ở trường trung học phổ thông

2.2.1. Mô tả khảo sát

a. *Mục đích khảo sát*: Tìm hiểu thực trạng một số

yếu tố ảnh hưởng đến việc dạy học đọc hiểu văn bản văn học theo định hướng phát triển năng lực cho học sinh ở trường trung học phổ thông, làm cơ sở đề xuất một số giải pháp kiến nghị góp phần nâng cao hiệu quả dạy học đọc hiểu văn bản văn học cho học sinh, đáp ứng mục tiêu Chương trình Giáo dục phổ thông môn Ngữ văn 2018.

b. *Đối tượng và phạm vi khảo sát*: Đối tượng tham gia khảo sát là các giáo viên đang tham gia giảng dạy Chương trình Ngữ văn 2018 cấp Trung học phổ thông trong khu vực Đồng bằng Sông Cửu Long. Phạm vi khảo sát tập trung xem xét thực trạng các yếu tố ảnh hưởng đến việc dạy học đọc hiểu văn bản văn học theo định hướng phát triển năng lực học sinh trung học phổ thông.

c. *Nội dung khảo sát*: Sự ảnh hưởng của các yếu tố sau: 1) Giáo viên; 2) Học sinh; 3) Ngữ liệu (văn bản đọc); 4) Điều kiện tổ chức dạy học đến việc dạy học đọc hiểu văn bản văn học theo định hướng phát triển năng lực cho học sinh ở trường trung học phổ thông.

d. *Thời gian khảo sát*: Từ ngày 22 tháng 3 đến ngày 15 tháng 5 năm 2024 (năm học 2023 - 2024).

e. *Phương pháp khảo sát*: Điều tra bằng bảng hỏi qua Google Forms nhằm trung cầu ý kiến của 136 giáo viên và phỏng vấn sâu 08 giáo viên đang tham gia giảng dạy Chương trình Giáo dục phổ thông môn Ngữ văn 2018 về thực trạng các yếu tố ảnh hưởng đến việc dạy học đọc hiểu văn bản văn học theo định hướng phát triển năng lực cho học sinh cấp Trung học phổ thông.

f. *Xử lí số liệu khảo sát*: Số liệu khảo sát thu thập được xử lí trên phần mềm SPSS 20.0. Phân tích kết quả khảo sát qua điểm trung bình (Mean) với thang đo Likert được mã hóa và quy ước với bốn mức độ tương ứng: Mức độ 1 - Ít ảnh hưởng; Mức độ 2 - Ảnh hưởng; Mức độ 3 - Ảnh hưởng nhiều; Mức độ 4 - Ảnh hưởng rất nhiều. Giá trị khoảng cách được tính theo công thức: $(\text{Maximum} - \text{Minximum})/n = (4 - 1)/4 = 0,75$. Vì vậy, cách đánh giá được quy ước như sau: 1,0 - 1,75: Ít ảnh hưởng; 1,751 - 2,5: Ảnh hưởng; 2,501 - 3,25: Ảnh hưởng nhiều; 3,251 - 4,0: Ảnh hưởng rất nhiều.

2.2.2. Kết quả khảo sát

Có 136 giáo viên Ngữ văn ở các trường trung học phổ thông trong khu vực Đồng bằng Sông Cửu Long tham gia khảo sát, trong đó tỉ lệ giáo viên nam chiếm 57,4%, giáo viên nữ chiếm 42,6%. Về địa bàn và số lượng cụ thể giáo viên tham gia khảo sát như sau (xem Bảng 1).

Bảng 1: Địa bàn và số lượng giáo viên tham gia khảo sát

TT	Địa bàn (Tỉnh/Thành phố)	Số lượng	Tỉ lệ %
1	Cần Thơ	28	20,6
2	Đồng Tháp	23	16,9
3	Sóc Trăng	20	14,7
4	Tiền Giang	17	12,5
5	Bạc Liêu	17	12,5
6	Cà Mau	16	11,8
7	An Giang	15	11,0

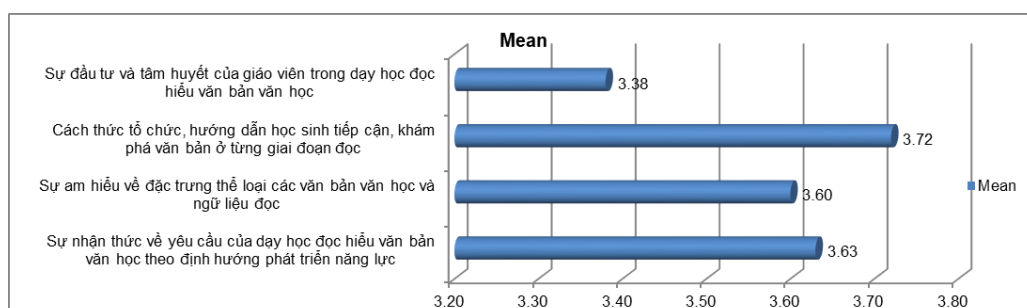
Tất cả giáo viên tham gia khảo sát đều có trình độ từ đạt chuẩn trở lên, cụ thể là: 79/136 giáo viên có trình độ đại học (58,1%) và 57/136 giáo viên có trình độ thạc sĩ (41,9%). Về kinh nghiệm công tác, có 46/136 giáo viên thâm niên từ 01 đến dưới 05 năm (33,8%), 58/136 giáo viên thâm niên từ 05 đến dưới 10 năm (42,6%), 32/136 giáo viên thâm niên từ 10 đến dưới 15 năm (23,5%), trong đó 100% giáo viên tham gia khảo sát có 02 năm liền kể tham gia giảng dạy Chương trình môn Ngữ văn 2018 và đã hoàn thành các module tập huấn về Chương trình Giáo dục phổ thông 2018. Qua một số thông tin về đối tượng khảo sát cho thấy mẫu khảo sát đa dạng và phong phú, kết quả đánh giá thực trạng vấn đề nghiên cứu sẽ thể hiện được tính khách quan, khoa học.

a. Yếu tố giáo viên

Kết quả khảo sát sự ảnh hưởng của yếu tố giáo viên trong dạy học đọc hiểu văn bản văn học theo định hướng phát triển năng lực học sinh ở trường trung học phổ thông cho thấy, tất cả yếu tố giáo viên đều có mức điểm trung bình ở khoảng giá trị từ 3,251 - 4,0 (ảnh hưởng rất nhiều), thấp nhất là 3,38 và cao nhất là 3,72 (xem Biểu đồ 1).

Nhìn vào Biểu đồ 1, yếu tố “*Cách thức tổ chức, hướng dẫn học sinh tiếp cận, khám phá văn bản ở từng giai đoạn đọc*” được giáo viên đánh giá ở mức ảnh hưởng rất nhiều, điểm trung bình (mean) cao nhất là 3,72 (đặt trong sự đối sánh với 3 yếu tố còn lại). Trong đó, có 98/136 giáo viên đánh giá ở mức ảnh hưởng rất nhiều (72,1%) và 38/136 giáo viên đánh giá ở mức ảnh hưởng nhiều (27,9%). Theo sau, yếu tố “*Sự nhận thức về yêu cầu của dạy học đọc hiểu văn bản văn học theo định hướng phát triển năng lực*” có điểm trung bình là 3,63. Yếu tố này có tỉ lệ giáo viên đánh giá ở mức ảnh hưởng rất nhiều là 62,5% và 37,5% ở mức ảnh hưởng nhiều. Khi tiến hành phỏng vấn sâu về hai yếu tố này, giáo viên chỉ ra thực trạng: “Nhiều giáo viên chưa nhận thức được đúng và đầy đủ mục tiêu cũng như tinh thần của việc dạy học đọc hiểu văn bản văn học hiện nay, cứ tập trung vào giảng văn như cách dạy trước đây, truyền thụ cách hiểu của giáo viên về nội dung văn bản cho học sinh, chưa hướng đến dạy cho học sinh kĩ năng đọc”. Đồng thời, “*Cách tổ chức các hoạt động dạy đọc văn bản văn học của một số giáo viên còn rập khuôn, máy móc, chưa có sự uyển chuyển mềm mại từ giai đoạn đọc này sang giai đoạn đọc khác, có khi chỉ tập trung vào mỗi giai đoạn đọc khám phá (trong khi đọc) mà đốt cháy giai đoạn trước và sau khi đọc. Từ đó, giờ dạy đọc hiểu văn bản văn học kém hiệu quả, không đúng với tinh thần dạy học đọc hiểu văn bản theo định hướng phát triển năng lực, phát huy tính sáng tạo, tích cực của học sinh*”.

Hai yếu tố còn lại là “*Sự am hiểu về đặc trưng thể loại các văn bản văn học và ngữ liệu đọc*” và “*Sự đầu tư và tâm huyết của giáo viên trong dạy học đọc hiểu văn bản văn học*” được đánh giá là ảnh hưởng rất nhiều đến việc dạy học đọc hiểu văn bản văn học theo định hướng phát triển năng lực cho học sinh trung học phổ thông và có điểm trung bình lần lượt là 3,60 và 3,38. Yếu tố “*Sự am hiểu về đặc trưng thể loại các văn*

Biểu đồ 1: Các yếu tố giáo viên ảnh hưởng đến việc dạy học đọc hiểu văn bản văn học theo định hướng phát triển năng lực cho học sinh trung học phổ thông

bản văn học và ngữ liệu đọc” có tỉ lệ giáo viên đánh giá ở mức ảnh hưởng rất nhiều là 59,6% và 40,4% ở mức ảnh hưởng nhiều. Đối với yếu tố “*Sự đầu tư và tâm huyết của giáo viên trong dạy học đọc hiểu văn bản văn học*”, trong tổng số 136 giáo viên, có 70 giáo viên đánh giá ở mức ảnh hưởng rất nhiều (51,5%), 47 giáo viên đánh giá ở mức ảnh hưởng nhiều (34,6%) và 19 giáo viên đánh giá ở mức ảnh hưởng (14,0%). Khi phỏng vấn sâu về hai yếu tố này, giáo viên trả lời: “Là tổ trưởng chuyên môn, thường xuyên dự giờ giáo viên trong tổ, nhiều giáo viên khi hướng dẫn học sinh tìm hiểu phân tích thức đọc còn lúng túng, chưa thật sự nắm vững các kiến thức về các đặc trưng thể loại văn bản, chẳng hạn như với thể loại Truyện ngắn, giáo viên không phân biệt được điểm nhìn toàn tri và hạn tri, cách hiểu về cấu tứ lại có sự mơ hồ; ở thể loại Thơ, giáo viên lại không phân định được chủ đề và nội dung; còn với thể loại kí thì không giúp học sinh hiểu được cái “tôi” cá nhân của tác giả. Ngoài ra, một số giáo viên chưa có sự đầu tư liên tục trong các hoạt động dạy học, bao gồm cả dạy học đọc hiểu văn bản văn học bởi nhiều nguyên nhân khách quan và chủ quan khác nhau, chỉ đầu tư, đối phó khi có các cấp quản lí thanh tra, dự giờ, đánh giá chuyên môn”.

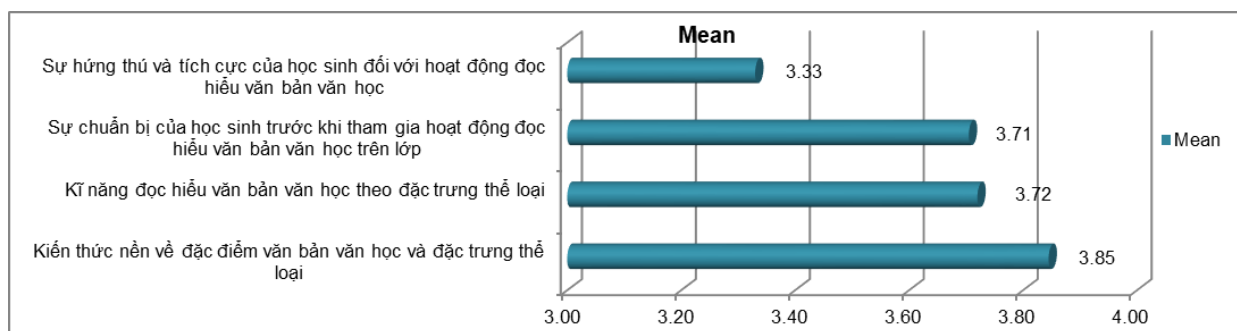
Có thể nói, trong công cuộc đổi mới, cải cách giáo dục, mục tiêu giáo dục đặt ra có thực sự đạt được hay không sẽ phụ thuộc rất nhiều ở giáo viên - những người trực tiếp tham gia vào quá trình giáo dục. Vai trò quyết định này của giáo viên được thể hiện qua trình độ chuyên môn, nghiệp vụ và sự tâm huyết của họ trong hoạt động nghề nghiệp.

b. Yếu tố học sinh

Để làm rõ sự ảnh hưởng cụ thể của học sinh đối với hoạt động dạy học đọc hiểu văn bản văn học theo định hướng phát triển năng lực học sinh trung học phổ thông, một cuộc khảo sát được thực hiện. Kết quả khảo sát được thể hiện ở Biểu đồ 2.

Nhìn vào Biểu đồ 2 có thể thấy, có bốn yếu tố thuộc về học sinh ảnh hưởng đến việc dạy học đọc hiểu văn bản văn học theo định hướng phát triển năng lực và đều có điểm trung bình ở khoảng từ 3,251 - 4,0 (ảnh hưởng rất nhiều), lần lượt là 3,85; 3,72; 3,71; 3,33.

Với định hướng dạy học theo Chương trình Giáo dục phổ thông môn Ngữ văn 2018, học sinh cần có kĩ năng đọc hiểu văn bản theo đặc trưng thể loại. Kiến thức về thể loại văn bản đọc chính là điều kiện cần để hình thành và phát triển cho người học kĩ năng đọc bởi “Sự hiểu biết về đặc điểm thể loại của văn bản sẽ như một tấm bản đồ, một bản chỉ dẫn giúp người đọc biết đường đi lối lại trong tác phẩm” [5]. Nói cách khác, kĩ năng đọc của người học được hình thành, phát triển khi và chỉ khi người học nắm vững được các đặc điểm, đặc trưng thể loại của văn bản đọc. Điều này góp phần lí giải lí do yếu tố “Kiến thức nền về đặc điểm văn bản văn học và đặc trưng thể loại” và “Kĩ năng đọc hiểu văn bản văn học theo đặc trưng thể loại” của học sinh được giáo viên đánh giá ảnh hưởng rất nhiều đến việc dạy học đọc hiểu văn bản văn học theo định hướng phát triển năng lực, điểm trung bình lần lượt là 3,85 và 3,72. Khi phỏng vấn sâu về hai yếu tố này, giáo viên chỉ ra thực trạng: “Hiện nay, hầu hết học sinh lớp 10 bị hổng kiến thức về đặc trưng thể loại văn bản nên dẫn đến yếu luôn cả kĩ năng đọc hiểu văn bản. Nguyên nhân là ở các lớp trước, học sinh vẫn học theo Chương trình 2006, tập trung vào phân tích nội dung của văn bản chứ không đi theo mạch đặc trưng thể loại. Vì thế, khi dạy đọc hiểu các văn bản văn học theo Chương trình Giáo dục phổ thông 2018, giáo viên phải tiêu tốn rất nhiều thời gian để hệ thống lại các tri thức về đặc trưng thể loại văn bản cho học sinh nắm vững, khó khăn chồng chất khó khăn, điều này ảnh hưởng rất nhiều đến việc dạy học đọc hiểu văn bản theo định hướng phát triển năng lực học sinh”.

Biểu đồ 2: Các yếu tố học sinh ảnh hưởng đến việc dạy học đọc hiểu văn bản văn học theo định hướng phát triển năng lực ở trường trung học phổ thông

Bên cạnh kiến thức và kỹ năng đọc của học sinh, yếu tố “Sự chuẩn bị của học sinh trước khi tham gia hoạt động đọc hiểu văn bản văn học trên lớp” được đa số giáo viên tham gia khảo sát đánh giá ở mức ảnh hưởng rất nhiều (96/136) và có điểm trung bình đánh giá ở vị trí thứ 3 trong các yếu tố ảnh hưởng đến việc dạy học đọc hiểu văn bản văn học cho học sinh theo định hướng phát triển năng lực (mean 3,71). Sự chuẩn bị này bao gồm việc tự đọc văn bản trước khi đến lớp, hoàn thành các câu hỏi/yêu cầu ở từng giai đoạn đọc, phiếu học tập hoặc các nhiệm vụ đọc mà giáo viên giao cho, nghiên cứu các kiến thức nền để phục vụ hoạt động đọc, trải nghiệm văn bản. Ngoài ra, với vai trò là chủ thể đọc, “Sự hứng thú và tích cực của học sinh đối với các hoạt động đọc hiểu văn bản văn học” cũng ảnh hưởng không nhỏ đến mục tiêu dạy học, yếu tố này được đánh giá ở mức điểm trung bình là 3,33 (ảnh hưởng rất nhiều). “Sự hứng thú trong học tập của người học được thể hiện qua sự chú ý, nỗ lực và sự say mê ngày càng tăng của họ” [8]. Khi phỏng vấn sâu về hai yếu tố này, giáo viên chia sẻ: “Thực trạng học sinh hiện nay không hứng thú với các giờ học đọc hiểu văn bản văn học mà một trong những nguyên nhân dẫn đến vấn đề này là do các em rất lười đọc văn bản, việc chuẩn bị bài mang tính hình thức, đối phó. Học sinh không đọc văn bản thì dù giáo viên có cố gắng, có nỗ lực đến mấy thì học sinh cũng không thể nào hứng thú học tập được, bởi các em không hiểu thầy cô hay bạn bè đang bàn luận gì về văn bản. Song song đó, thời lượng dạy học theo phân phối chương trình lại có giới hạn nên nếu học sinh không chuẩn bị trước bài ở nhà sẽ làm chậm tiến trình tổ chức các hoạt động dạy học, nhất là đối với thể loại Truyện, Kịch và Kí vì dung lượng của văn bản khá dài, duy chỉ việc đọc thô văn bản đã chiếm rất nhiều thời gian trên lớp học”.

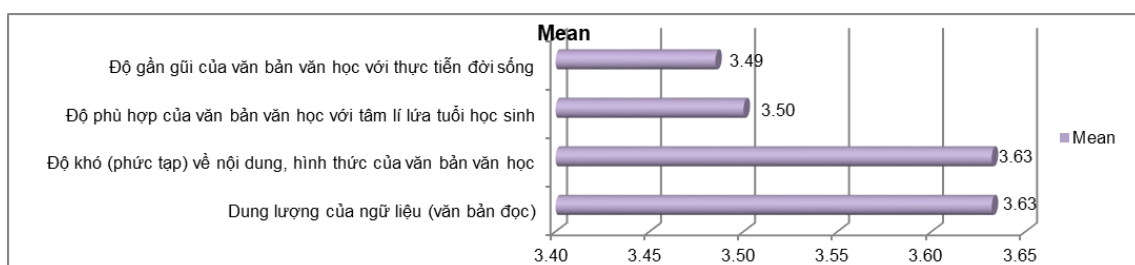
Tóm lại, học sinh là một trong những thành tố quan trọng của quá trình dạy học, bởi mục đích cuối cùng của quá trình dạy học là hình thành, rèn luyện

và phát triển toàn diện phẩm chất, năng lực cho học sinh. Vì lẽ đó, các thành tố thuộc về kiến thức, kỹ năng, thái độ học tập của học sinh sẽ chi phối và tác động mạnh mẽ đến hoạt động dạy học của giáo viên.

c. Yếu tố ngữ liệu (văn bản đọc)

Kết quả khảo sát sự ảnh hưởng của yếu tố ngữ liệu (văn bản đọc) trong dạy học đọc hiểu văn bản văn học theo định hướng phát triển năng lực học sinh ở trường trung học phổ thông cho thấy, tất cả các yếu tố về ngữ liệu đều có điểm trung bình nằm trong giá trị khoảng ảnh hưởng rất nhiều, thấp nhất là 3,49 và cao nhất là 3,63 (xem Biểu đồ 3).

Biểu đồ 3 cho thấy, yếu tố “Dung lượng của ngữ liệu (văn bản đọc)” và “Độ khó (phức tạp) về nội dung, hình thức của văn bản văn học” được giáo viên đánh giá ở mức ảnh hưởng rất nhiều, có cùng điểm trung bình là 3,63. Trong đó, yếu tố “Dung lượng của ngữ liệu (văn bản đọc)” có 65,4% đánh giá ở mức ảnh hưởng rất nhiều, 32,4% ảnh hưởng nhiều và 2,2% ảnh hưởng; yếu tố “Độ khó về nội dung, hình thức của văn bản văn học” có 63,2% đánh giá ở mức ảnh hưởng rất nhiều và 36,8% ở mức ảnh hưởng nhiều. Sự đánh giá mức độ ảnh hưởng của yếu tố dung lượng và độ khó của văn bản văn học của giáo viên xuất phát từ một trong những yêu cầu về lựa chọn văn bản (ngữ liệu đọc) theo tinh thần của Chương trình Ngữ văn 2018 là phải chú ý đến dung lượng và độ phức tạp của văn bản trong sự tương quan với thời lượng thực hiện và trình độ, năng lực của học sinh. Khi phỏng vấn sâu về hai yếu tố này, giáo viên trả lời: “Khó khăn mà nhiều giáo viên hiện nay đang gặp phải, một là chưa dám mạnh dạn thay đổi ngữ liệu dạy học mặc dù Chương trình 2018 đã xây dựng theo hướng mở, cho phép giáo viên tự do lựa chọn ngữ liệu dựa theo các tiêu chí lựa chọn ngữ liệu được quy định trong chương trình; hai là dung lượng của một số thể loại như truyện ngắn, kịch, kí có sẵn trong sách giáo khoa khó và vẫn còn dài so với thời lượng dạy học theo phân phối chương

Biểu đồ 3: Các yếu tố ngữ liệu ảnh hưởng đến việc dạy học đọc hiểu văn bản văn học theo định hướng phát triển năng lực học sinh trung học phổ thông

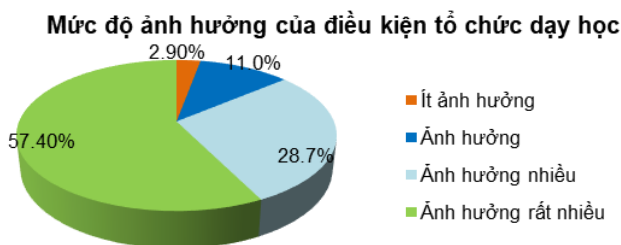
trình, đơn cử như nhiều truyện ngắn hay kí chỉ cho học sinh đọc văn bản đã chiếm hết 1 tiết (45 phút), mà phân phối chương trình chỉ dao động từ 2 đến 3 tiết, chưa kể đến việc phải “gánh” thêm phần tri thức đọc nếu đó là văn bản 1 trong chủ đề bài học. Vì vậy, hoạt động khám phá văn bản đôi khi buộc phải tiến hành theo kiểu “Cưỡi ngựa xem hoa”, thầy và trò cùng nhau chạy đua với thời gian để kịp tiến độ”.

Ngoài ra, hai yếu tố còn lại là “Độ phù hợp của văn bản văn học với tâm lí lứa tuổi học sinh” và “Độ gần gũi của văn bản văn học với thực tiễn đời sống” cũng được giáo viên đánh giá ở mức ảnh hưởng rất nhiều, có điểm trung bình lần lượt là 3,50 và 3,49. Yếu tố “Độ phù hợp của văn bản văn học với tâm lí lứa tuổi học sinh”, có 77/136 giáo viên đánh giá ảnh hưởng rất nhiều, 50/136 giáo viên đánh giá ảnh hưởng nhiều và 9/136 giáo viên đánh giá ở mức ảnh hưởng. Yếu tố “Độ gần gũi của văn bản văn học với thực tiễn đời sống” có 78/136 giáo viên đánh giá ảnh hưởng rất nhiều, 46/136 giáo viên đánh giá ảnh hưởng nhiều và 12/136 giáo viên đánh giá ở mức ảnh hưởng. Khi phỏng vấn sâu giáo viên về 2 yếu tố này, giáo viên chỉ ra rằng: “Một số ngữ liệu văn bản văn học trong sách giáo khoa viết về vùng đất, phong tục văn hóa ở khu vực miền Bắc, nhiều học sinh ở miền Nam khi đọc, các em không hình dung, tưởng tượng được chi tiết, hình ảnh hoặc những điều tác giả muốn truyền tải, gửi gắm bởi các em không có đủ kiến thức nền về nó. Ngoài ra, có rất nhiều vấn đề đặt ra trong tác phẩm mang tính vĩ mô, chưa phù hợp với tâm lí lứa tuổi cũng như tâm đón nhận của học sinh trung học bởi các em chưa đủ trải nghiệm và kinh nghiệm sống. Vì vậy, khi đọc khám phá văn bản, đa phần học sinh chia sẻ về tác phẩm hay những vấn đề vĩ mô đó một cách máy móc, hời hợt theo các tài liệu trên Internet chứ không xuất phát từ sự am hiểu, trải nghiệm, chiêm nghiệm của các em”.

d. Yếu tố điều kiện tổ chức dạy học

Với yêu cầu phát triển năng lực và phẩm chất, Chương trình Giáo dục phổ thông môn Ngữ văn 2018 đặc biệt chú trọng đến việc vận dụng các phương pháp, kĩ thuật, hình thức tổ chức dạy sao cho phát huy tối đa vai trò tích cực, tự chủ, tự học của người học. Tuy nhiên, thực tế là hiện nay ở nhiều cơ sở giáo dục không đủ điều kiện để tổ chức các hoạt động dạy học tích cực được khuyến khích sử dụng trong dạy học đọc hiểu văn bản văn học như: Đóng vai, diễn kịch, làm phim, nhạc, talk show, chuyển thể tác phẩm văn học thành kịch bản văn học, câu lạc bộ, triển lãm phòng tranh, game show,... Một cuộc khảo

sát về mức độ ảnh hưởng của “Điều kiện tổ chức dạy học” đến việc dạy học đọc hiểu văn bản văn học văn bản văn học theo định hướng phát triển năng lực học sinh ở trường trung học phổ thông được thực hiện, kết quả khảo sát được thể hiện ở Biểu đồ 4.

Biểu đồ 4: *Mức độ ảnh hưởng của điều kiện tổ chức dạy học đến việc dạy học đọc hiểu văn bản văn học theo định hướng phát triển năng lực học sinh trung học phổ thông*

Biểu đồ 4 cho thấy, trong tổng số 100% giáo viên tham gia khảo sát về mức độ ảnh hưởng của yếu tố điều kiện tổ chức dạy học đến việc dạy học đọc hiểu văn bản văn học theo định hướng phát triển năng lực học sinh trung học phổ thông, mức độ ảnh hưởng rất nhiều và ảnh hưởng nhiều chiếm tỉ lệ tương đối cao, lần lượt là 57,4 và 28,7%. Tỉ lệ giáo viên đánh giá ảnh hưởng và ít ảnh hưởng không nhiều, lần lượt là 11,0 và 2,9%. Điểm trung bình của yếu tố này cũng ở mức ảnh hưởng rất nhiều (mean 3,40).

Khi phỏng vấn sâu về yếu tố “Điều kiện tổ chức dạy học”, giáo viên cho rằng: “Tuy trường nằm ở khu vực trung tâm thành phố Cần Thơ, song điều kiện cơ sở vật chất hiện nay chưa tốt, trường không có đủ các trang thiết bị dạy học như máy chiếu, ti vi thông minh, loa, micro, phòng học đa chức năng,... cả trường chỉ có hai phòng nghe - nhìn, việc di dời học sinh sang phòng nghe - nhìn mất nhiều thời gian, mạng Internet không được phủ sóng toàn trường nên rất khó ứng dụng các nền tảng dạy học số; số lượng học sinh trong lớp đông (40 - 45 học sinh) gây khó khăn cho việc kiểm soát học sinh khi tổ chức các hoạt động nhóm, talk show, tranh luận,...”. Một giáo viên khác cũng trả lời: “Đôi khi rất muốn tổ chức cho học sinh các trò chơi hay sân khấu hóa tác phẩm văn học để cho việc học văn đỡ nhàm chán nhưng phòng học không cách âm, dễ gây ồn ào, ảnh hưởng đến các lớp học xung quanh, phòng học thiếu các thiết bị công nghệ hỗ trợ nên đôi khi những điều này chỉ là kế hoạch theo đúng nghĩa đen chứ không thể thực thi”.

Như vậy, “Điều kiện tổ chức dạy học” là một trong những yếu tố ảnh hưởng không nhỏ đến chất

lượng cũng như mục tiêu của việc dạy học đọc hiểu văn bản văn học theo định hướng phát triển năng lực học sinh, đáp ứng yêu cầu của chương trình giáo dục hiện nay.

2.3. Một số giải pháp góp phần nâng cao hiệu quả dạy học đọc hiểu văn bản văn học theo định hướng phát triển năng lực học sinh trung học phổ thông

Thứ nhất, tăng cường các hoạt động tập huấn, bồi dưỡng nhận thức cho giáo viên về sự ảnh hưởng của giáo viên đến việc dạy học đọc hiểu văn bản văn học theo định hướng phát triển năng lực cho học sinh.

Nhận thức được hiểu là “Sự tri nhận và phản ánh các sự vật hiện tượng khách quan trong đời sống của con người, nó chi phối và quyết định cách thức con người hành động để đạt được một mục tiêu nào đó” [9]. Vì lẽ đó, khi và chỉ khi giáo viên nhận thức được mức độ và sự ảnh hưởng cụ thể của bản thân đến việc dạy học đọc hiểu văn bản văn học theo định hướng phát triển năng lực học sinh thì tất yếu giáo viên hiểu, biết và thực hiện như thế nào để nâng cao hiệu quả cũng như chất lượng dạy học đọc hiểu văn bản văn học. Tùy vào tình hình thực tế, các hoạt động tập huấn có thể được tổ chức linh hoạt theo hình thức trực tuyến hoặc trực tiếp và khuyến khích tổ chức ít nhất ba lần/năm học ở các giai đoạn đầu năm học, kết thúc học kì 1 và cuối năm học. Trong các buổi tập huấn, cán bộ tập huấn thay vì “đọc diễn trên sân khấu” thì nên tạo điều kiện tối đa để giáo viên chia sẻ quan điểm, sự trăn trở của bản thân trong hoạt động dạy học đọc hiểu văn bản văn học để cùng nhau nghiên cứu, tháo gỡ vướng mắc, đồng thời tránh diễn ra theo kiểu hình thức, không mang lại giá trị thực tiễn.

Thứ hai, tăng cường xây dựng, tổ chức các hoạt động trải nghiệm, tự học, tự nghiên cứu và thúc đẩy sự tích cực, khơi dậy hứng thú học tập cho học sinh trong dạy học đọc hiểu văn bản văn học.

Một trong những yêu cầu bắt buộc của việc dạy học đọc hiểu văn bản (bao gồm cả đọc hiểu văn bản văn học) theo định hướng phát triển năng lực đó là học sinh phải trực tiếp tham gia vào tiến trình đọc, tương tác với văn bản. Vì vậy, việc tổ chức các hoạt động tự học, khuyến khích học sinh tự đọc, tự nghiên cứu về văn bản cũng như các đặc điểm thể loại của văn bản trước và sau khi học cũng cần được giáo viên quan tâm, đầu tư. Quá trình này cũng cần được tự kiểm tra hoặc tổ chức kiểm tra, đôn đốc, giám sát và đánh giá rõ ràng trong tổ chuyên môn để mang lại hiệu quả thực sự. Bên cạnh đó, để thúc đẩy sự tích cực, hứng thú và phát triển được kĩ năng đọc hiểu

văn bản văn học cho học sinh, giáo viên cần nhắc tổ chức một số hoạt động trải nghiệm phù hợp với tính chất, đặc thù của môn học và đối tượng dạy học như diễn đàn, trò chơi học tập, sân khấu hóa tác phẩm văn học, nghiên cứu khoa học, dự án,... Qua các hoạt động trải nghiệm, khoảng cách giữa tác phẩm văn học với đời sống thực tiễn cuộc sống của học sinh có thể được rút ngắn, kĩ năng đọc hiểu văn bản văn học của học sinh cũng từng bước hoàn thiện và phát triển, đồng thời bồi dưỡng được phẩm chất, nhất là tình yêu văn học và tâm hồn văn chương ở người học.

Thứ ba, xây dựng nguồn ngữ liệu văn bản văn học mở trên các nền tảng số, đa dạng, đảm bảo các tiêu chí lựa chọn ngữ liệu theo Chương trình Giáo dục phổ thông môn Ngữ văn 2018 và triển khai rộng rãi đến các cơ sở giáo dục.

“Ngữ liệu là một bộ phận cấu thành của nội dung giáo dục, góp phần quan trọng trong việc hình thành, phát triển ở học sinh những phẩm chất và năng lực được nêu trong chương trình” [1]. Trong dạy học đọc hiểu văn bản, ngữ liệu (văn bản đọc) vừa là phương tiện vừa là công cụ để giáo viên đánh giá kĩ năng đọc của học sinh. Vậy nên, ngữ liệu sẽ có sự ảnh hưởng nhất định đến các thành tố của quá trình dạy học như mục đích, nội dung, phương pháp, phương tiện, hình thức tổ chức,... Việc xây dựng nguồn ngữ liệu văn bản văn học mở khi sẽ giải quyết được sự khó khăn của giáo viên hiện nay trong khâu lựa chọn một ngữ liệu văn bản mới, ngoài sách giáo khoa khi thực sự cần thiết, phù hợp với đặc điểm tâm lí, vùng miền, văn hóa của học sinh và đảm bảo phù hợp với chuẩn đầu ra của việc dạy học đọc hiểu văn bản văn học, bám sát nội dung dạy học. Tuy nhiên, cần lưu ý rằng, mỗi ngữ liệu văn bản văn học được đưa vào nguồn học liệu mở cần có hệ thống câu hỏi gợi ý đảm bảo theo các mức độ nhận thức từ thấp đến cao. Ngoài ra, các phiếu học tập vừa hỗ trợ cho giáo viên trong công tác xây dựng kế hoạch bài dạy, vừa hỗ trợ cho hoạt động tự học, tự đọc, đọc mở rộng theo thể loại của học sinh ở bên ngoài lớp học cũng nên được trang bị. Nguồn ngữ liệu văn bản văn học mở có thể được tích hợp vào web của các trường học để giáo viên, học sinh có thể truy cập và sử dụng miễn phí, giảm bớt gánh nặng chi phí học tập của học sinh.

Thứ tư, từng bước tăng cường, đẩy mạnh đầu tư cơ sở vật chất, trang thiết bị dạy học cần thiết, hiện đại để đáp ứng các yêu cầu dạy học đọc hiểu văn bản văn học theo định hướng phát triển năng lực học sinh.

Với tình hình kinh tế của nước ta còn chưa phát

triển mạnh nên cơ sở vật chất dùng cho dạy học còn chưa hoàn thiện tuyệt đối. Một số trường học còn rất hạn chế về điều kiện kết nối mạng Internet, máy tính, màn hình, máy chiếu (projector)... Thiết nghĩ, để chia sẻ, giảm bớt được gánh nặng cho ngân sách nhà nước, các cơ sở giáo dục có thể từng bước tăng cường, nâng cao điều kiện tổ chức dạy học bằng cách huy động các nguồn lực từ hoạt động xã hội hóa. Tuy nhiên, hoạt động này cần phải được triển khai, huy động hợp lý, có lộ trình, có giám sát, báo cáo minh bạch và trên tinh thần tự nguyện đóng góp. Ngoài ra, với các sản phẩm trải nghiệm của học sinh đạt chất lượng cao hoặc các sản phẩm hữu ích từ các cuộc thi, hội thi STEM, STEAM, nghiên cứu khoa học có thể chuyển giao, ứng dụng hoặc tận dụng làm phương tiện dạy học, vừa tiết kiệm vừa hiệu quả. Đồng thời cần lưu ý, đầu tư điều kiện tổ chức dạy học phải được đặt song hành với gìn giữ, bảo vệ và sử dụng có hiệu quả, tránh sự cầu thả, lãng phí, gây thất thoát, hư hại.

3. Kết luận

Có bốn yếu tố chính ảnh hưởng đến việc dạy học đọc hiểu văn bản văn học theo định hướng phát triển năng lực cho học sinh ở trường trung học phổ thông gồm: 1) Giáo viên; 2) Học sinh; 3) Ngữ liệu (văn bản

đọc); 4) Điều kiện tổ chức dạy học. Tất cả các yếu tố này được đa số giáo viên tham gia khảo sát đánh giá ở mức ảnh hưởng rất nhiều, gây ảnh hưởng đến việc thực hiện mục tiêu dạy học đọc hiểu văn bản theo Chương trình Giáo dục phổ thông môn Ngữ văn 2018 hiện nay. Với những ảnh hưởng được đưa ra, nghiên cứu đã đề xuất bốn giải pháp kiến nghị để góp phần nâng cao hiệu quả của việc dạy học đọc hiểu văn bản văn học theo định hướng phát triển năng lực học sinh. Tuy nhiên, để các giải pháp này có thể thực thi và mang lại hiệu quả thực sự tích cực thì đòi hỏi sự quan tâm, hỗ trợ, chỉ đạo sâu sát của các cấp quản lý như: Sở Giáo dục và Đào tạo, Ban Giám hiệu nhà trường, tổ trưởng tổ chuyên môn. Song song với đó, cần lưu ý rằng, việc thực hiện các giải pháp nêu trên cần có kế hoạch phù hợp, có lộ trình rõ ràng, từng bước thực hiện, không nóng vội, tránh gây áp lực cho giáo viên và học sinh. Đồng thời, bản thân người dạy phải nhận thức đúng đắn vai trò của giáo viên trên con đường đổi mới dạy và học theo định hướng phát triển năng lực học sinh.

Lời cảm ơn: Nhóm tác giả xin chân thành cảm ơn Ban Giám hiệu nhà trường và 136 giáo viên ở các trường trung học phổ thông trong khu vực Đồng bằng Sông Cửu Long đã nhiệt tình tham gia khảo sát, đóng góp ý kiến cho nghiên cứu này.

Tài liệu tham khảo

- [1] Bộ Giáo dục và Đào tạo, (26/12/2018), *Chương trình Giáo dục phổ thông môn Ngữ văn 2018 (Ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo)*.
- [2] Nguyễn Thanh Hùng, (2002), *Đọc và tiếp nhận văn chương*, NXB Giáo dục, Hà Nội
- [3] Phạm Thị Thu Hương, (2012), *Đọc hiểu và chiến thuật đọc hiểu văn bản trong nhà trường phổ thông*, NXB Đại học Sư phạm, Hà Nội.
- [4] Phan Trọng Luận, (2014), *Phương pháp luận giải mã văn bản văn học*, NXB Đại học Sư phạm, Hà Nội.
- [5] Nguyễn Thị Hồng Nam - Dương Thị Hồng Hiếu, (2016), *Giáo trình Phương pháp dạy đọc văn bản*, NXB Đại học Cần Thơ, Hậu Giang.
- [6] Đỗ Ngọc Thống - Bùi Minh Đức, (2019), *Dạy học phát triển năng lực môn Ngữ văn trung học phổ thông*, NXB Đại học Sư phạm, Hà Nội.
- [7] Nguyễn Thị Hồng Vân, (2015), *Đề xuất cấu trúc và chuẩn đánh giá năng lực đọc hiểu trong Chương trình Giáo dục phổ thông mới*, Tạp chí Khoa học Giáo dục, số 114, tr.19-20, 61.
- [8] Hidi, S., (2006), *Interest: A unique motivational variable*, Educational Research Review, Volume 1, Issue 2, p.69-82.
- [9] Neisser, U., (1967), *Cognitive Psychology*, New York: Appleton Century Crofts.
- [10] Phạm Văn Tính - Huỳnh Thanh Hải, (2023), *Một số yếu tố ảnh hưởng đến việc dạy học Ngữ văn 6 theo định hướng phát triển năng lực*, Tạp chí Khoa học, Trường Đại học Cần Thơ, số chuyên đề: Giáo dục Đồng bằng Sông Cửu Long, tr.100 - 107.